

– Ne mislim da preoštrim kriterijem treba odmah dekuražirati mlade pjesnike koji se još nisu afirmisali. (Dobro znam neke naše matematičare koji, vrlo mladi, po mišljenju nekih, tada »nisu mnogo obećavali«). Do neke mjere je i stvar ukusa koja je pjesma dobra a koja nije. To vrijedi i za haiku. Ali, razumije se da to ne opravdava da se pod etiketom »haiku poezije« piše sve i sva, da se eksperimentira na način na koji je sigurno da ničim (dobrim) neće uroditi.

● *Zar se haiku, da postavimo i neko praktično pitanje, ne bi mogao, reafirmacijom prirode i prirodnosti, filozofskom i nacionalnom tolerancijom, svojim kosmopolitizmom, i drugim obeležjima, dovesti u nekakvu korelaciju s pokretom za zaštitu prirode, sa negovanjem zajedništva u našoj višenacionalnoj sredini, sa pokretom zelenih, pa i sa otkrivanjem lepote i zadovoljstava u fizičkom i proizvodnom radu?*

– Jednom sam bio pozvan da napišem člančić o haiku poeziji za tematski broj osječčkog časopisa za djecu *Maslačak* posvećen zaštiti čovjekove sredine. Postavili ste odlično pitanje. Rekao bih da je jedan od razloga zašto je haiku nastao u Japanu upravo u tome što nema naroda gdje je ljubav prema prirodi tako duboka i sveobuhvatna kao u Japanu. I jedan od razloga što je u Japanu bio prihvaćen (čak, rekao bih, prigrljen) zen bio je u tome što se čovjek zena identificira s prirodom, sa svemirom; sâm kanji – ideogram za zen – sastoji se od dva dijela od kojih jedan znači *jedno, jedinstvo*, a drugi sadrži znakove za Sunce, Mjesec i zvijezde i znači *svemir*; zen je identifikacija čovjeka sa čitavom prirodom, sa svemirom – a identifikacija je ljubav i obratno. Neka mi je naša kritičarka jednom zamjerila što ističem ljubav Japanaca prema prirodi; čudna mi čuda, misli ona, naravno da vole pri-

rodu *kad su se bavili poljoprivredom* – tako je nekako napisala i – ostala živa.

U jednom člančiću koji sam napisao za *Polja* (a i u jednom ranijem razgovoru) rekao sam da je *haiku poljubac pjesme života* To, među ostalim, implicira našu ljubav prema prirodi (i njezino uzvratanje te ljubavi). Rekao bih da haiku pjesnik *per definitionem* ne može a da ne voli prirodu. Parafrazirajući jednu izreku iz Biblije, onome koji ne voli prirodu a želi biti pjesnik, bilo bi bolje da o vrat objesi mlinski kamen i utopi se. Zen kaže: *Kako divno, kako čudesno – crpem vodu, nosim drva.* I haiku govori slično.

● *Sposobnost sugestije raznolikog sveta jednom slikom kao inicirajućim eksplozivom razvila je haiku u najosobniju pesničku formu japanskog genija. Znači li to nedostatak talenta za veću konstrukciju (romana, drame)?*

– Mislim da se ne radi o nedostatku talenta za šire konstrukcije. Najveće je prozno djelo u čitavoj japanskoj povijesti književnosti roman *Genji monogatari* (Priča o princu Geniju), što ga je oko desetog vijeka napisala dvorska dama Murasaki Shikibu. Ono je ne samo najveće po vrijednosti nego i jedno od najvećih po opsegu: štampano današnjim slogom obuhvaća hiljade stranica. (Historijski, to je uopće prvi roman – u modernom smislu te riječi – u čitavoj svjetskoj književnosti). Postoje i velika djela japanske epske proze kao što je *Heike monogatari* (Priča o Heike) o klasnim ratovima u srednjovjekovnom Japanu. Međutim, nema sumnje da Japanci ipak preferiraju kraće tekstove – najbolji primjer su oduvijek i zauvijek omiljeni i popularni *zuihitsu* tekstovi *zapisi što slijede kist*, kao na primjer *Makura no sōshi*, Zapisi uz uzgavlje dvorske dame Sei Shōnagon, suvremenice Murasaki Shikibu, i *Tsurezuregusa*, Zapisi u dokolici Yoshide

Kenkōa. Dakle, rekao bih da se ne radi o nedostatku talenta za šire konstrukcije, već o tome da oni takve stvari manje vole.

● *S obzirom na to da je i poezija Kodžiki, Manjošu, Kokinšu... i na liniji makoto (istinitosti), znači li to da makoto nije privilegija samo haikua u japanskoj književnosti, kao što haiku nije jedini oblik koji korepsondira s prirodom. Mogu li se izjednačiti ovi makoto ili ova polisemantička prožimanja čoveka sa sličnim segmentima prirode u njihovom beskonačnom variranju?*

– Svakako, trebalo bi da je *makoto* prisutan svugdje a ne samo u haiku. No u haiku je njegova prisutnost imperativ *Mora biti a ne samo treba da je*. Ni *waka* pjesma bez *makoto* neće biti istinska, velika *waka*; ali haiku bez *makoto* ne samo da je slab haiku već, rekao bih, uopće nije haiku.

● *S Dubravkom Ivančanom proveli ste mnoge časove i dane u razgovoru o haiku. U mnogo čemu ste se slagali, u svemu što je bitno, a da nije bilo sitnih detalja o kojima ste u nijansama bili drugčijeg mišljenja, ti razgovori bi bili znatno manje zanimljivi. Pa, dobro, pitao bih Vas da li, možda, strepite da je sve to pisanje, sav taj ogroman trud uzaludan?*

– Ni s kim drugim ovdje nisam o haiku toliko diskutirao kao sa Ivančanom. O Dubravkovoj poeziji – i haiku i drugoj – i o sjećanju na nj imam u rukopisu kraći esej od kojih 15 kartica i vrlo mi je žao što to do sada nisam uspio niti publicirati, niti pročitati na nekoj književnoj tribini. Još ponegdje postoje »mišljenja« da nam »haiku ne treba«. O godišnjici Dubravkove prerane smrti htio sam o njemu govoriti na jednoj zagrebačkoj literarnoj tribini, ali mi je bilo rečeno da bi to bio »presedan«, pa bi onda i za sve druge takve pjesnike (zar ih je toliko koji su umrli u godini dana?) morali održati njihove večeri. I tako, do sada od svega toga ništa. Šteta. Ili nešto gore?

letačica koja nestaje

novica sovtić

BALKANOVO DRVO

Raslo u polutama sveudalj sveuvis
kvrgavo i neugledno zazirući od sečiva
prostor nikako da ispuni svojom bujnom maštom
zrelih plodova nikako da se oslobodi
zgureno u vretena koja se taru
u korenju je sišlo u zov živog mulja
ovo drvo najbolje što se nudi iznad tla
kako se samo naslađuje zemnim snovima
predaka

LETAČICA KOJA NESTAJE

Izvila se u svojoj puti nabujale lepote
vretena na njenim udovima zavrteše se blago
bez grča na licu ona skladno plovi kroz zrak
vazduh se povlači pred njenom željom jakom
dugo je oštrila telo odbacila suviše misli
sada je laka kao pero prikupljena sva u sebi
zemljina je teža nestala onda kada je odlučila
leteti kroz bezgranično i veoma čisto plavilo
zemaljski lepak već je istekao iz njenih očiju
lišena zanosne stvarnosti neuporediva u lakoći

okrznuta prvotnim znanjem padala je duboko u sebe
iz vidnog polja nestajale su njene tanke ljuske
nežno se mešala dok joj se telo nije razblažilo
među kumulusima i penom morskog uzmicanja

ŠUPLJI POBEDNICI

Šuplji pobjednici podnadulim mišicama mašu
razularena gomila urla od zadovoljstva zbog pobjede

Ili zbog poraza ko bi to znao
niko nije po strani svi bi da grade istoriju
čak i fetusu mirno ne plivaju u vodenjaku
već se bore sa nadošlim sokovima ljutim
izlučenim u zanosu borbe
u iscrpljivanju protivnika i sebe samog
pokornosti nema
pre borbe izbiju se iz glave božje zapovesti
i sve što naginje nežnosti
pre i posle pobjede pre i posle poraza
ima li razlike u suštini
jedan isti gnev jedna ista strepnja
neprestano se talasa
šuplji pobjednici zauzeti važnošću svojom
paradne konje prežu
šuplje im tikve odzvanjaju mucavim pretnjama
a pobeđeni tikve svoje još šuplije
sklanjaju sa vetra
uz pomoć nove strategije štapa i kanapa
čekaju oni svoju priliku i znak
dok se pobjednici guraju kao stoka na pojilu
za bolje mesto pod suncem za veći zahvat po baštini

NAMIRENO Telo

Ovo telo je namireno kako treba
najpre okupano vodom bisticom
zatim čisto u čistim pelenama uvijeno
koža mu natopljena uljem čuvarom
mirisima livadnim i plodovima šumskim
napojena mlekom i slatkim nektarom
praćkalo se ono oslobođeno težine
kada je podrignulo utonulo je u mir
puštajući dušu da izađe na lice
koje poče da se zari i blaženo smeši
stari kažu: to njega anđeli zasmejavaju